

Kazinczy-konferencia Debrecenben

Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulója alkalmából 2009. október 15-17-én rendezett nagyszabású konferenciát a Debreceni Egyetemen működő akadémiai kutatóhely (DE–MTA Klaszszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport), az MTA Irodalomtudományi Intézete, a Balassi Intézet Nemzeti Évfordulók Titkársága és a Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete. A Magyar Nyelv Éve 2009 keretében megvalósított programsorozat párbeszédet kívánt indítani a Kazinczy korát vizsgáló diszciplínák között, a rendezvény kapui azonban az érdeklődő nagyközönség előtt is nyitva álltak. A *Kazinczy Ferenc és kora* című jubileumi tudományos konferencia és emlékünnepe az országos ünnepegsorozat központi eseménye volt, s számos kísérő rendezvény színesítette a tudományos előadásokat.

Kazinczy Ferenc mintegy fél évszázadon át volt a hazai szellemi-kulturális életet egyik meghatározó szereplője. Munkássága számos területet fog át, így kiválóan alkalmas a kultúra sokrétűségének felmutatására. Közügyvé tette az irodalmat Magyarországon, jelentős részt vállalt a magyar nyelvű színháztudomány megteremtésében, és az oktatásszervezésre is nagy hatással volt.

A konferencia célja az adott kort és az életművet vizsgáló tudományágak közötti párbeszéd kialakítása és elmélyítése, az együttgondolkodás előmozdítása volt. Az előadók között jeles irodalomtudósok, nyelvészek, művészettörténészek és történészek sorakoztak föl. A jubileumi konferencián vitaindító előadások, kerekasztal-beszélgetések és szekcióülések keretében kerültek napirendre a nyelvi egységesülés és modernizáció, a nyelv- és stílusújítás, a könyv- és műgyűjtés, a

kultúra és életmód, a nyilvánosságteremtés, az oktatásügy, a politikum, nemzet és identitás, a műfordítás, a korabeli életmód, a képzőművészet szerepe a nyelvújítás korszakában, valamint az oktatásügy és a nemzeti identitás kérdéskörei.

A háromnapos konferencia nyitónapján elsőként a szervező testület elnöke, a Debreceni Egyetem rektorhelyettese, Debreczeni Attila köszöntötte a szép számmal összegyűlt hallgatóságot (akinek a hosszú munkafolyamat során legfőbb segítője Gönczi Mónika, a konferencia titkára volt), majd Fésüs László, a Debreceni Tudományegyetem rektora, Pállinkás József, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, valamint Manherz Károly, az Oktatási és Kulturális Minisztérium szakállamtitkára köszöntötte az egybegyűlteket. A rendezvény nyitónapjának plenáris ülésén a három fő kutatási terület egy-egy elismert szakértője: Bíró Ferenc, Gergely András és Király Erzsébet tartott vitaindító előadást, melyekről kerekasztal-beszélgetések során tanácskoztak az előre felkért résztvevők. A kerekasztal-beszélgetéseken nemcsak a főelőadások kerültek terítékre, hanem a szekciókon elhangzott előadások novumai is, melyeket a szekcióvezetők közvetítettek, tolmácsoltak a beszélgetés során.

Minden témához azonos tematikájú szekció is csatlakozott, amelyben előre bejelentett 20 perces előadások tartására nyílt lehetőség. A beérkezett előadások szerteágazósága miatt az eredetileg eltervezettekhez képest újabb szekciók is kialakításra kerültek. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékét Nyirkos István és Szikszainé Nagy Irma képviselte. Utóbbi a köznyelvet, a szép-irodalmi nyelvet és a népnyelvet összeve-

tette előadásában, s leszögezte, hogy Kazinczyt – habár mindhárom nyelvváltozatot jól ismerte –, a szépirodalom foglalkoztatta, abban is leginkább a líra, a poézis. A Kazinczyt, mint műfordítót vizsgáló kutatók Demeter Júlia, az Eötvös Loránd Tudományegyetem habilitált főiskolai tanára két, Kazinczy által fordított Molière-darabról szólt, a szellemes nyelvi megformálás mellett a humort emelve ki.

A jubileumi eseményen a korról és Kazinczyval foglalkozó olyan neves kutatók előadásait hallgathatta a közönség, mint Bíró Ferenc, Dávidházi Péter, Margócsy István, Gyapay László, Barta János vagy Hász-Fehér Katalin.

Némely szekció igazi ínycségeket tárt közönsége elé. Ilyen volt például az az előadáseggyüttes, melyben Kazinczy-nak a kerttel és a táncsalal való kapcsolati pontjait keresték az előadók a szerző egyes műveiben. Barta János, a Debreceni Egyetem professzora *A Kazinczy család birtokai Zemplén megyében a 18. század végén* címmel tartott prezentációt, Orbán László bölcészkutató (MTA TKI - DE) Kazinczy és szolgálólánya bensőséges kapcsolatát elemezte a fennmaradt dokumentumok alapján. A szintén debreceni italianista Madarász Imre Kazinczy és Pellico börtönkrónikáinak párhuzamaira mutatott rá. A Debreceni Egyetem részéről előadást tartottak, illetve tudományos beszélgetéseket koordináltak még Bódi Katalin, Bodrogi Ferenc Máté, Velkey Ferenc, Borbély Szilárd, valamint a konferenciát szervező Debreczeni Attila. Dobszay Tamás (Eötvös Loránd Tudományegyetem) a börtönpszichológiához fordult segítségért, mikor azt vizsgálta, hogy hogyan hatott Kazinczyra a szabadulás lélektana.

A konferenciát számos kísérő rendezvény színesítette, a nagyközönség figyelmét is felhívva Kazinczy és a nyelv-

újítás ügyére. Az esemény megrendezésének időpontjában jelent meg mintegy háromezer oldal terjedelemben az író teljes munkásságát átfogó, *Kazinczy Ferenc művei* című kritikai életmű-kiadás első három kötete (*Pályám emlékezete, Fordítások Bessenyeitől Pyrkerig, Külföldi Játszószín*), ezekben Kazinczy Ferenc életművének számos, eddig kiadatlan alkotása is megtalálható. Az eddig ismeretlen művek feltárásán túl a kritikai kiadás új megvilágításba helyezi az író legismertebb, *Pályám emlékezete* című önéletírását is. A könyvbemutatóval egybekötött megnyitón a Svédországban élő Kazinczy Ferencel, az ízlés- és stílusújító egyenes ági leszármazottjával is találkozhatott a közönség, aki egyébként aktív résztvevője volt a konferenciának, s az előadások mellett a kiegészítő programokat is érdeklődve fogadta.

A konferencia alkalmából nyílt meg a *Kazinczy és Debrecen* című kiállítás is a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, a Debreceni Irodalmi Múzeum és a Református Kollégium Könyvtárának együttműködésében, ahol az eredeti kéziratok, kötetek mellett megtekinthetővé vált Kazinczy Ferenc vadászpuskája is. A konferencia idejére korabeli irodalmi szalon nyílt az egyetemen (berendezéséhez a Csokonai Színház nyújtott segítséget), ahol egy kellemes kávé vagy tea mellett a korszakkal foglalkozó könyveket lapozgathatták és meg is vásárolhatták az érdeklődők, az előadások közti szünetekben megpihenő résztvevők, vagy az éppen arra járó egyetemi polgárok.

Az egyetem előtti téren a Petőfi Irodalmi Múzeum *Nyelvet öltünk!* című autóbuszos mozgókiállítására várta a látogatókat, melynek játékosága, interaktivitása az odensei Andersen-múzeumra emlékeztetheti a nézőt, illetve inkább a játszó, hiszen a buszban található múzeum nem a hagyományos muzeológus

személetével készült, nem a nyelvújítás korát mutatja be eredeti dokumentumokkal, hanem a ma embere számára is izgalmassá teszi azt; gondolkodásra, önálló véleményalkotásra, kreativitásra ösztönöz, különféle feladatokat ad, kérdéseket szögez az arra járóknak, pl.: „veszélyeztetett-e a nyelv?”, vagy „győzött-e a nyelvújítás?” A kiállítást készítő muzeológusok munkájuk során a tudományos eredményeket a játékkal és szórakozással ötvözték, az írott és beszélt nyelv viszonyának bemutatására a levelezést választották tengelyül. Az előkerülő témákhoz egy vagy több multimédiás rész is tartozott, de a buszon kalandozók megtekinthették a magyar nyelvjárástérképet, és meg is hallgathatták, hogy az egyes nyelvterületeken hogyan ejtenek ki egy-egy kifejezést. Külön érdekességgel szolgáltak a találós kérdések, valamint a székely nyelvlecke is. A kezdeményezés Magyarországon még újszerűnek tűnhet, ám a nyugat-európai múzeumokban már jó ideje él és múzeumokat tart fenn ez a szemlélet; bizalommal várjuk a folytatást Magyarországon is!

A Debreceni Csokonai Színház különleges színművel készült a jubileumi eseményre: a *Dea Debrecen: Kazinczy és Csokonai* című dokumentumjátékot mutatta be a társulat, az előadás irodalmi konzulense Borbély Szilárd volt. Az előadás a nagyközönség számára talán „nehéz” témát oldotta föl humorral, tette azt érdekessé és közérthetővé. Az érdeklődők a Csokonai Színházban tekinthetik meg a közben teljesen elkészült darabot.

A kísérőesemények sorában említhetjük még a Poroszlay Éva által rendezett-koreografált 18. századi táncjelennetet *Páris ítélete* címen, mellyel a Medgyessy Ferenc Gimnázium tánctagozatos növendékei méltán kápráztatták el a konferencia második estjén a rektori fogadásra érkező résztvevőket.

A háromnapos, nagy érdeklődésre számot tartó egyetemi tanácskozáson elhangzó beszámolók a klasszikus magyar irodalom kutatásának legfontosabb kérdéseit vetették fel. Szó volt a 18. században tudatosan kirobantott nyelvújítási harcokról, azok utóéletéről, az idegen nyelvű szövegek fordításának problematikájáról és a medialitásról is. A kerekasztal-beszélgetéseken a kutatók olyan kérdésekre is keresték a választ, mint hogy mi a nyelvújítás, hogyan lehet ma értelmezni, mennyire volt éles a nyelvújítás és az azt megelőző időszak közti váltás. A konferencia kulcsszava a kultúra, ezen keresztül érthetjük meg az előadásokat is.

Az egyetemeken kívül múzeumok (Petőfi Irodalmi Múzeum, Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Nyelv Múzeuma, Debreceni Irodalmi Múzeum), könyvtárak (Országos Széchényi Könyvtár, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár) is képviseltették magukat, színesítve ezzel a rendezvény programjait. A közeljövőben fog megjelenni a konferencián elhangzott előadások gyűjteménye, melyet azok is érdeklődve lapozgathatnak, akik sajnos nem lehettek jelen ezen jubileumi eseményen.

Fütyü Klára Ibolya